

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра фінансів

Наталія Матвійчук

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Луцьк – 2022

УДК 336.71:005(072)

М 33

Рекомендовано до опублікування науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки

(протокол № від _____ 2022 р.).

Рецензенти:

Рубаха М. В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка

Милько І. П. – к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування Волинського національного університету імені Лесі Українки

Матвійчук Н. М.

М 33 Національний банк та грошово-кредитна політика: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи (електронне видання). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 34 с.

Навчально-методичне видання розроблене з метою надання допомоги студентам в організації роботи по підготовці до практичних занять та самостійної роботи. Методичні рекомендації містять перелік питань, які виносяться для обговорення на практичних заняттях, методичні рекомендації до проведення практичних занять, задачі, тестові завдання для поточного контролю, перелік завдань для самостійної роботи та рекомендовану літературу.

Рекомендовано студентам 5 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

УДК 336.71:005(072)

© Матвійчук Н. М., 2022

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022

ВСТУП

Дисципліна «Національний банк та грошово-кредитна політика» належить до переліку нормативних дисциплін циклу загальної підготовки магістра за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит» та спрямована на набуття знань про функції і основні напрямки діяльності НБУ та інструменти грошово-кредитної політики.

Мета викладання дисципліни – формування теоретичних знань та практичних навичок у сфері монетарної політики та функціонування центрального банку, його ролі і місця в проведенні грошово-кредитної політики, забезпечення стійкості національної валюти, стабільності банківської системи, оптимальної організації платіжної системи і динамічного розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Національний банк та грошово-кредитна політика» є:

- визначення особливостей проведення грошово-кредитної політики центрального банку країни та ефективності її трансмісійного механізму;
- набуття вмінь оцінювати особливості застосування інструментів грошово-кредитного регулювання залежно від етапів розвитку економіки країни;
- засвоєння та використання знань щодо визначення стану банківської системи для обґрунтування необхідності її стабілізації та шляхів підтримання стабільності залежно від етапів розвитку економіки країни;
- визначення особливостей формування грошово-кредитної політики у процесі глобальних монетарних реформ при досягненні макрофінансової стабільності.

Компетентності, які набувають студенти у процесі вивчення дисципліни «Національний банк та грошово-кредитна політика»:

Здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК5).

Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності (СК1).

Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування (СК3).

Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування (СК4).

Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування. (СК6).

Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування (СК8).

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. НБУ – центральний банк України та регулятор грошово-кредитного ринку.						
Тема 1. Національний банк України.	12	2	4	6	1	О, Д, ДС, Т (4 б)
Тема 2. Емісія грошей та регулювання готівкового грошового обігу	12	4	4	6	1	О, Д, ДС, Т (4 б)
Тема 3. Грошово-кредитна політика	13	4	6	6	1	О, Т, Д, ДС (4 б)
Разом за модулем 1	60	10	14	18	3	20 бали
Змістовий модуль 2. НБУ як регулятор діяльності комерційних банків						
Тема 4. Регулювання ліквідності банківської системи	12	4	4	6	1	О, Д, Т (4 б)
Тема 5. Регулювання діяльності банків	12	4	4	6	1	О, Д, Т (4 б)
Тема 6. Банківський нагляд		4	4	6	1	О, Д, Т (4 б)
Тема 7. Центральний банк – банкір і фінансовий агент уряду	12	4	4	6	1	О, Д, Т (4 б)
Тема 8. Валютна політика. Валютне регулювання і контроль	11	4	4	6	1	О, Т, ДС, ДБ (4 б)
Разом за модулем 2	60	20	20	30	5	20 балів
Модульна контрольна робота	МКР № 1 (1-3 теми) – 20 балів, МКР 2 (4-8 теми) – 40 балів					
ІНДЗ	8 балів					
Всього годин/Балів	120	30	34	48	8	32

*Форма контролю**: О – опитування; Д – доповідь, ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1 Тема «НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння правових основ функціонування НБУ та його місця в банківській системі України.

Основні терміни та поняття

Національний банк України, центральний банк, банківська система України, Правління НБУ, Рада НБУ.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми та мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Питання для обговорення

1. Національний банк України: правові основи функціонування та місце в банківській системі України.
2. Організаційна структура НБУ.
3. Функції Національного банку України.
4. Принципи функціонування Національного банку України.

Тестові завдання

1. Розмір статутного капіталу Національного банку України становить:
 - а) 10 млн. грн;
 - б) 200 млн. грн;
 - в) 500 млн. грн;
 - г) встановлено.
2. Основною функцією Національного банку України є:
 - а) забезпечення стабільності грошової одиниці України;
 - б) рефінансування банківських установ;
 - в) здійснення банківського нагляду та банківського регулювання;
 - г) визначення систем, порядку і форм платежів.
3. Основними завданнями Ради НБУ є:
 - а) реалізація грошово-кредитної політики;
 - б) визначення організаційних основ та структури Національного банку України;

- в) розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики;
- г) всі відповіді вірні.

4. До функцій НБУ не належить:

- а) здійснення банківського регулювання та нагляду;
- б) здійснення валютного регулювання;
- в) реалізація грошово-кредитної політики;
- г) контроль за виконанням Державного бюджету України.

5. Національному банку України забороняється:

- а) здійснювати операції з нерухомістю, крім тих, що пов'язані із забезпеченням діяльності банку та його установ;
- б) бути акціонером або учасником банків та інших підприємств, установ;
- в) здійснювати торгівельну, виробничу, страхову діяльність;
- г) усі відповіді правильні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Назвіть операції, які виконує центральний банк як банк банків.
2. Подайте визначення Національного банку України (НБУ), назвіть його характерні риси.
3. Розкрийте головне призначення НБУ як центрального банку.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні функції НБУ.
5. Розкрийте суть та особливості організаційної структури НБУ.
6. У чому особливість правового статусу НБУ?
7. Назвіть завдання та функції Голови НБУ.

Рекомендована література [5, 9, 11, 13].

Практичне заняття № 2 **Тема «НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння стратегії НБУ та особливостей його організаційної структури.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми та мети навчального заняття.
2. Обговорення Стратегії НБУ до 2025 р. (<https://bank.gov.ua/ua/about/strategy>).
3. Ознайомлення з сайтом НБУ та його організаційною структурою НБУ <https://bank.gov.ua/ua/about/structure#orgchart>
4. Обговорення питання, винесеного на самостійне опрацювання: Що таке банківська таємниця? (ст. 60 Закону України "Про банки і банківську діяльність").
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів,

пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Рекомендована література [2].

Практичне заняття № 3
Тема «ЕМІСІЯ ГРОШЕЙ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОГО
ГРОШОВОГО ОБІГУ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння емісійних процесів та регулювання готівкового обігу Національним банком України, вмінь виявляти непрямую емісію НБУ та розуміти її наслідки для економіки та суспільства. Формування вмінь визначати платіжність грошових знаків.

Основні терміни та поняття

Емісія грошей, готівкова емісія, безготівкова емісія, валютний, фондовий та кредитний канали емісії, монетарна база, готівковий грошовий обіг, платіжні та неплатіжні грошові знаки, захисні елементи банкнот.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Суть емісії грошей та її види.
2. НБУ як регулятор готівкового грошового обігу.
3. Захист грошових знаків від підроблення.

Тестові завдання

1. До захисних елементів банкнот відносять;
 - а) водяний знак;
 - б) захисна стрічка;
 - в) знак для сліпих;
 - г) всі відповіді вірні.
2. Для забезпечення організації готівкового грошового обігу НБУ здійснює:
 - а) виготовлення та зберігання банкнот і монет;
 - б) створення резервних фондів банкнот і монет;
 - в) встановлення порядку заміни пошкоджених банкнот і монет;
 - г) всі відповіді вірні.
3. Емісія здійснюється через канали:
 - а) валютний і фондовий;
 - б) валютний і кредитний;

в) кредитний і фондовий; г) валютний, кредитний, фондовий.

4. *Право здійснювати готівкову емісію надано:*

а) спеціалізованим банкам;

б) комерційним банкам;

в) страховим компаніям;

г) центральним банкам;

5. *Право на зберігання запасів готівки мають:*

а) НБУ;

б) інкасаторські компанії;

в) уповноважені банки;

г) всі відповіді вірні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. У чому полягає сутність емісії грошей?

2. Які існують види емісії і в чому їх відмінність?

3. Які основні функції виконує емісія грошей?

4. Які заходи щодо забезпечення організації готівкового грошового обігу здійснює Національний банк України?

5. Охарактеризуйте основні захисні елементи банкнот.

6. З якою метою Національний банк України встановлює правила визначення платіжності банкнот і монет?

7. Як здійснюються процедури оброблення, транспортування, зберігання і обліку грошових знаків?

8. Яку мету переслідує Національний банк України здійснюючи аналіз стану, структури та динаміки готівкового обігу?

9. У чому полягає організація роботи з готівкою в системі Національного банку?

Рекомендована література [2, 13].

Практичне заняття № 4

Тема ЕМІСІЯ ГРОШЕЙ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОГО ГРОШОВОГО ОБІГУ

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння регулювання Національним банком України касових операцій комерційних банків та здійснення послуг інкасації.

Основні терміни та поняття

Касові операції комерційних банків, інкасаторські компанії, послуги з інкасації, уповноважені банки.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.

2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).

3. Виконання тестових завдань.

4. Дискусія на тему: «Емісія грошей під час війни: за і проти». (<https://nabu.ua/ru/kirilo-shevchenko.html>).

5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.

6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Касові операції комерційних банків.
2. Концепція організації грошового обігу в Україні.
3. Уповноважені на зберігання запасів готівки банки.

Тестові завдання

1. В Україні існує ____ уповноважених на зберігання запасів готівки НБУ банків (вказати кількість):

а) 14; б) 2; в) 69; г) 5)

2. Оберіть найбільш правильне твердження:

а) НБУ здійснює касове обслуговування усіх банків України, окрім їх філій, відділень;

б) НБУ здійснює касове обслуговування банків (філій, відділень), які знаходяться недалеко від Києва, щоб мінімізувати витрати на доставці готівки;

в) НБУ здійснює касове обслуговування банків (філій, відділень), незалежно від їх місцезнаходження на підставі договору;

г) НБУ здійснює касове обслуговування усіх банків (філій, відділень) незалежно від їх місцезнаходження.

3. Банки можуть купувати готівку в:

а) уповноважених банках;

б) інкасаторських компаніях;

в) НБУ;

г) всі відповіді вірні.

4. Оберіть неправильну відповідь. До зберігання запасів готівки НБУ та здійснення операцій з ними можуть залучатися банки:

а) держава володіє часткою статутного капіталу в такому банку понад 75 %;

б) контрольний пакет банку належить міжнародним фінансовим та банківським установам, що мають міжнародний рейтинг інвестиційного класу, підтверджений у бюлетені однієї з провідних світових рейтингових компаній;

в) банк, який включено НБУ до переліку системно важливих.

г) до яких або до їх керівників або до власників істотної участі в них застосовано санкції іноземними державами, міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями або Україною.

5. Уповноваженими можуть бути банки, які:

а) дотримуються встановлених економічних нормативів упродовж останніх шести місяців, що передують даті подання банком звернення;

б) дотримання порядку формування обов'язкових резервів упродовж останніх шести звітних періодів, що передують даті подання банком звернення;

в) такі, що мають потребу в додатковій капіталізації;

г) мають розгалужену мережу відокремлених підрозділів банку (із

представництвом у кожному регіоні) на території України.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які комерційні банки в Україні відносять до уповноважених?
2. Яку операції комерційних банків відносять до касових?
3. Яким основним нормативним актом регламентується здійснення касових операцій комерційними банками?
4. Що таке інкасаторські компанії?
5. В чому полягає сутність делегованої моделі готівкового грошового обігу в Україні?

Рекомендована література [13, 14, 15, 16].

Практичне заняття № 5
Тема «ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності грошово-кредитної політики, її видів та інструментів, вмінь визначати переваги, недоліки та наслідки кожного з інструментів грошово-кредитної політики в коротко- та довгостроковому періодах.

Основні терміни та поняття

Грошово-кредитна (монетарна) політика, цінова стабільність, стратегічні, проміжні та тактичні цілі грошово-кредитної політики, Основні засади грошово-кредитної політики, норма обов'язкових резервів, регулювання норми обов'язкових резервів, відкритий ринок, операції РЕПО, операції на відкритому ринку, політика рефінансування, курсова політика, прямі методи (адміністративні) регулювання, «кредитні стелі», селективні (вибіркові) методи грошово-кредитного регулювання.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Сутність грошово-кредитної політики та її цілі.
2. Основні інструменти монетарної політики.
3. Операції на відкритому ринку як інструмент грошово-кредитної політики.

4. Роль норм обов'язкових резервів у реалізації грошово-кредитної політики.

Тестові завдання

1. *Визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків, процентна політика, регулювання імпорту та експорту капіталу – інструменти:*

- а) соціальної політики;
- б) зовнішньоекономічної політики;
- в) бюджетної політики;
- г) грошово-кредитної політики

2. *Оберіть правильну відповідь. Для боротьби з інфляцією НБУ:*

- а) продає державні цінні папери на ринку;
- б) зменшує норму обов'язкових резервів;
- в) зменшує облікову ставку НБУ.

3. *Один із монетарних інструментів, за допомогою якого НБУ встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів:*

- а) облікова ставка НБУ;
- б) норма обов'язкового резервування;
- в) операції РЕПО.

4. *Режим інфляційного таргетування в Україні:*

- а) полягає у публічному оголошенні кількісних цілей з інфляції;
- б) зобов'язанні центрального банку досягати стабільних темпів інфляції (до 5 %) упродовж середньострокового періоду (від 3 до 5 років);
- в) впроваджений з 2016 р.;
- г) всі відповіді правильні.

5. *Основними завданнями Ради НБУ є:*

- а) реалізація грошово-кредитної політики;
- б) визначення організаційних основ та структури Національного банку України;
- в) розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Розкрийте сутність грошово-кредитної політики.
2. Яка система цілей формування грошово-кредитної політики?
3. З якою метою формуються мінімальні обов'язкові резерви?
4. Розкрийте зміст операцій на відкритому ринку.

Рекомендована література [1, 2, 9, 11].

Практичне заняття № 6 **Тема «ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності процентної політики як інструменту грошово-кредитного регулювання та видів грошово-кредитної політики.

Основні терміни та поняття

Процентна політика, облікова ставка НБУ, політика «дорогих грошей», політика «дешевих грошей», режим інфляційного таргетування, монетарна трансмісія.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Процентна політика як інструмент грошово-кредитної політики.
2. Типи грошово-кредитної політики.
3. Сучасна грошово-кредитна політика і режим інфляційного таргетування.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Який механізм регулювання облікової ставки?
2. За якими принципами встановлюється облікова ставка центрального банку?
3. Які об'єкти грошово-кредитної політики ви знаєте?
4. Які типи грошово-кредитної політики можуть формуватися центральним банком?
5. Який тип грошово-кредитної політики варто застосовувати під час високих темпів інфляції?
6. З метою зменшення грошової маси які заходи НБУ здійснюватиме в рамках регулювання облікової ставки НБУ?

Рекомендована література [1, 2, 9, 11].

Практичне заняття № 7

Тема «ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння особливостей сучасної грошово-кредитної політики.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Обговорення Основних засад грошово-кредитної політики України на

2022 р. та середньострокову перспективу.

3. Дискусія про обґрунтованість застосування кожного з основних інструментів грошово-кредитної політики під час війни (облікової ставки, норми обов'язкових резервів, операцій на відкритому ринку, курсової політики, тощо).

4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.

5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Рекомендована література [4, 5, 8].

Практичне заняття № 8

Тема «РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності інструментів регулювання ліквідності банківської системи.

Основні терміни та поняття

Рефінансування, кредити овернайт, кредити рефінансування, тендер з підтримання ліквідності банків, кількісний тендер, процентний тендер, операції прямого репо, операції з власними борговими зобов'язаннями, операції з державними облігаціями України, депозитні сертифікати, депозитний сертифікат овернайт, тендер з розміщення депозитних сертифікатів, система кількісного обліку СЕРТИФ, процентний тендер з розміщення депозитних сертифікатів, кількісний тендер з розміщення депозитних сертифікатів, стабілізаційний кредит.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Інструменти регулювання ліквідності банківської системи.
2. Операції з рефінансування банків.
3. Принципи і порядок проведення операцій репо.
4. Операції НБУ з депозитними сертифікатами.
5. Проведення операцій з купівлі (продажу) державних облігацій України.
6. Рефінансування комерційних банків через надання стабілізаційного кредиту.

Тестові завдання

1. Кредит овернайт:

- 1) надається на термін до 90 днів;
- 2) не передбачає визначення строків користування кредитом;
- 3) надається до наступного робочого дня;
- 4) може надаватись на термін від 1 до 365 днів.

2. Процентний дохід за операціями РЕПО це:

- 1) сума викупу державних облігацій України;
- 2) ціна купівлі державних облігацій України;
- 3) різниця між сумою викупу та ціною купівлі державних облігацій України;
- 4) комісія, яку сплачує комерційний банк за документальне оформлення операції.

3. Стабілізаційний кредит надається:

- 1) комерційним банком для підприємств, що перебувають на межі банкрутства;
- 2) одним комерційним банком іншому для підтримки його ліквідності;
- 3) Національним банком для комерційних банків з метою підтримки їх ліквідності;
- 4) комерційними банками для Національного банку для виконання покладених на нього завдань.

4. Який з перерахованих факторів є підставою для відмови Національним банком у наданні стабілізаційного кредиту:

- 1) комерційний банк залучив менше 25 депозитів за попередній рік;
- 2) банк виплатив премії керівникам;
- 3) банк функціонує менше 4 років з моменту отримання ліцензії;
- 4) банк має менше 10 відділень.

5. У процентному тендері першою буде задоволена заявка:

- 1) з найнижчою процентною ставкою;
- 2) з найвищою процентною ставкою;
- 3) банку, в якого більший термін функціонування;
- 4) банку, в якого більший оборот за попередній рік.

6. Для регулювання ліквідності банків Національний банк не використовує такий інструмент:

- 1) операції репо;
- 2) операції з рефінансування;
- 3) операції із залучення кредитів від іноземних організацій;
- 4) операції з державними облігаціями України.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які загальні вимоги висуває НБУ до банків і забезпечення у разі здійснення рефінансування?
2. Охарактеризуйте порядок надання кредитів овернайт.

3. Охарактеризуйте порядок проведення тендерів з підтримання ліквідності банків.
4. Проаналізуйте порядок проведення операцій прямого РЕПО.
5. Розкрийте порядок проведення операцій зворотного РЕПО.
6. Розкрийте сутність і види депозитних операцій НБУ.
7. Що таке депозитні сертифікати НБУ, які умови їх випуску та розміщення?
8. Розкрийте сутність та умови проведення операцій НБУ з державними цінними паперами на відкритому ринку.
9. Що таке стабілізаційний кредит? На які цілі він надається?
10. Які умови та механізм надання стабілізаційного кредиту?

Рекомендована література [6, 13].

Практичне заняття № 9

Тема «РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності та методів управління ліквідністю комерційних банків під час війни.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення практики регулювання банківської ліквідності НБУ під час війни:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087/>
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/utochneno-poryadok-nadannya-kreditiv-refinansuvannya-dlya-pidtrimki-likvidnosti-bankiv>
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Тестові завдання

1. Національний банк може здійснювати операції з рефінансування, якщо банк задовольняє такі вимоги:
 - 1) структура власності банку визнана НБУ непрозорою;
 - 2) банк за всіма кредитами, наданими НБУ та операціями прямого репо, не має простроченої заборгованості та несплаченої пені;
 - 3) банк уклав з НБУ генеральний кредитний договір та/або генеральний договір репо;
 - 4) банк віднесено до категорії проблемних.

2. У якості забезпечення за кредитами з рефінансування може прийматися:

- 1) іноземна валюта;
- 2) гарантії іншого банку-резидента;
- 3) всі відповіді вірні;
- 4) облігації місцевих позик.

3. Зазначте, яке із тверджень стосовно проведення процентних тендерів є вірним:

- 1) процентна ставку для кредитування нижча облікової ставки НБУ;
- 2) комерційні банки подають ставки, за якими готові отримати кошти;
- 3) банк, який запропонує вищу ставку, отримає кошти в першу чергу;
- 4) правильні варіанти 2 і 3.

4. Під час погашення депозитних сертифікатів, Національний банк перераховує на кореспондентський рахунок банку:

- 1) суму процентного доходу;
- 2) суму вкладу;
- 3) 85% від величини вкладу;
- 4) правильна відповідь відсутня.

5. ПРЯМЕ РЕПО це:

1) кредитна операція, що ґрунтується на угоді між Національним банком та банком про купівлю Національним банком державних цінних паперів із портфеля банку;

2) депозитна операція, що ґрунтується на угоді між Національним банком та банком про купівлю Національним банком державних цінних паперів із портфеля банку або міжнародної валюти;

3) зниження ліквідності комерційних банків;

4) кредитна операція, що ґрунтується на двосторонній угоді між Національним банком та банком про продаж Національним банком державних цінних паперів комерційному банку.

Практичне заняття № 10

Тема «РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності функцій НБУ як регулятора діяльності комерційних банків, в тому числі щодо створення та ліцензування їх діяльності.

Основні терміни та поняття

Банківське регулювання, індикативне регулювання, адміністративне регулювання, Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків НБУ, істотна участь в банку, ділова репутація фізичних та юридичних осіб, банківська ліцензія.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення Постанови НБУ № 361 від 02.08.2004 «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик – менеджменту в банках України».
5. Обговорення проблемного питання «Проблеми капіталізації банківських установ України».
6. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
7. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Сутність регулювання діяльності банків в Україні.
2. Створення і державна реєстрація банків.
3. Порядок надання ліцензій на здійснення банківських операцій.

Тестові завдання

1. Юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана протягом _____ з дня державної реєстрації подати Національному банку України документи для отримання банківської ліцензії (дозволу на здійснення певних або всіх банківських операцій):

а) 1 місяця;	б) 6 місяців;
в) 12 місяців;	г) обмежень немає.

2. При відкритті відокремленого підрозділу банк:

- а) зобов'язаний повідомити Національний банк України;
- б) взяти дозвіл у НБУ;
- в) не повинен повідомляти НБУ і брати дозвіл;
- г) повинен взяти дозвіл і повідомити про відкриття.

3. Не дозволяється використовувати для найменування банку назву, яка:

- а) повторює вже існуючу назву іншого банку
- б) містить в найменуванні банку слово «Україна»
- в) містить в найменуванні банку слово «національний»
- г) всі відповіді вірні.

4. Банк, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи:

а) системно важливий банк;	б) іпотечний банк;
в) кооперативний банк;	г) ощадний банк

5. Який норматив ліквідності характеризує мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року?

- а) короткострокової ліквідності (Н6);
- б) коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в

іноземній валюті (LCR_{IB});

в) коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR);

г) норматив миттєвої ліквідності.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. У чому полягає зміст банківського регулювання в Україні?

2. В яких формах здійснюється державне регулювання діяльності банків?

3. В яких випадках Національний банк може відмовити в державній реєстрації банку?

4. Охарактеризуйте порядок надання ліцензій на здійснення банківських операцій.

5. Яких обов'язкових умов має дотримуватися банк, щоби отримати банківську ліцензію?

Рекомендована література [3, 7, 9, 12].

Практичне заняття № 11

Тема «РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності економічних нормативів діяльності банків, вміння розраховувати їх на практиці та робити відповідні висновки.

Основні терміни та поняття

Економічні нормативи діяльності банків, нормативи капіталу, мінімальний розмір регулятивного капіталу, основний капітал, додатковий капітал, норматив достатності регулятивного капіталу, норматив достатності основного капіталу, ліквідність банку, нормативи ліквідності, коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), нормативи кредитного ризику, норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, норматив великих кредитних ризиків, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами, нормативи інвестування, норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, норматив загальної суми інвестування, норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції, спеціальні значення економічних нормативів, спеціалізовані банки, системно важливі банки, система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.

2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.

3. Розв'язування задач.
4. Виконання тестових завдань.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Заслуховування доповіді на тему «Проблеми функціонування ФГВФО в Україні».

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Економічні нормативи регулювання діяльності банків. Нормативи капіталу.
2. Нормативи ліквідності.
3. Нормативи кредитного ризику.
4. Нормативи інвестування
5. Спеціальні значення економічних нормативів.
5. Система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Задачи

Задача 1. Визначте норматив достатності основного капіталу банку, якщо відомо, що основний капітал (капітал першого рівня) становить 2 млн. євро, загальні активи становлять 8 млн. євро. Зробіть висновки, чи відповідає показник нормативному рівню.

Задача 2. Банк зробив розподіл прибутку за звітний рік. Розмір статутного капіталу банку становить 1500 млн. грн. Чистий прибуток склав 600 млн. грн., з якого на формування резервного фонду було направлено 18 млн. грн. Визначити, чи порушив банк законодавчо встановлений порядок формування резервного капіталу. Відповідь поясніть.

Задача 3. Є такі дані по банку, млн грн: статутний капітал – 240; резервний фонд – 32; емісійні різниці – 12; субординований борг – 20; нерозподілений прибуток минулих років – 16, збиток поточного року – 6.

Розрахувати основний капітал банку, обґрунтувавши дії.

Задача 4. Є такі дані по банку, млн. грн.: основний капітал – 240, у т.ч. статутний – 150; додатковий капітал – 258, у т.ч. субординований борг – 90, збитки поточного року – 4.

Розрахувати розмір регулятивного капіталу банку. Зробити висновки.

Чи відповідає розмір регулятивного капіталу банку встановленим в Україні вимогам?

Задача 5 Кошти банку, які інвестовані на придбання часток в статутних капіталах акціонерних товариств склали 40 млн грн, регулятивний капітал банку – 100 млн грн, вкладення в капітал інших банків та установ – 1 млн грн.

Визначити норматив загальної суми інвестування в цінні папери. Зробити висновки.

Задача 6. Основний капітал банку складає 180 млн грн, а додатковий – 80 млн грн. Вкладення банку в дочірні установи – 16 млн грн. Сукупний розмір «великих» кредитів склав 540 млн грн.

Визначте норматив великих кредитних ризиків та зробіть висновки.

Задача 7. Регулятивний капітал банку – 10550 тис. грн, норматив Н2 – 12,3 %. Перелік найбільших позичальників банку вказано в таблиці 2. Визначте дотримання банком нормативу «великих» кредитних ризиків та зробіть висновки щодо його дотримання.

Таблиця 2

Перелік найбільших позичальників банку

Позичальник	Залишок заборгованості	Позичальник	Залишок заборгованості
Підприємство «Арія»	1675	Підприємство «DMA»	1080
Підприємство «Верес»	1434	Підприємство «Екотранс»	1035
Підприємство «Сировар»	1258	Підприємство «FAT»	960

Задача 8. Банк «Джойн» має намір сформувати портфель цінних паперів. Відомі наступні дані щодо діяльності банку на останню звітну дату: регулятивний капітал – 948177 тис. грн, статутний капітал – 728861 тис. грн, активи банку – 7850623 тис. грн. В якому обсязі банк може здійснювати інвестування в цінні папери?

Тестові завдання

1. Регулятивний капітал визначається як:

- поточна курсова вартість випущених акцій помножена на число випущених акцій;
- активи, зважені на ступінь ризику за мінусом зобов'язань;
- сума акціонерного капіталу, резервів, нерозподіленого прибутку, субординованих зобов'язань;
- різниця між акціонерним капіталом та резервами, нерозподіленим прибутком і субординованими зобов'язаннями.

2. Яка із зазначених складових капіталу належить до основного капіталу в Україні?

- резерви на випадок невиконання за позиками;
- прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу;
- довгострокові субординовані зобов'язання;
- резерви переоцінки активів.

3. Яка із зазначених складових капіталу належить до додаткового капіталу в Україні?

- субординований борг;
- прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу;
- резервні фонди;
- емісійні різниці.

4. Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) в Україні становить:

- 100 млн. грн.;
- 200 млн. грн.;
- 250 млн. грн.;
- 500 млн. грн.

5. Для діючих банків норматив Н2 не може бути меншим, ніж:

а) 7 %; б) 10%; в) 12 %; г) 15%

6. Норматив достатності основного капіталу Н3 має бути не меншим, ніж: а) 2%; б) 5%; в) 6%; г) 7%.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Поясніть економічні показники кредитного ризику.

2. Поясніть розподіл активів банку за групами ризику.

3. Яким чином розраховуються економічні нормативи капіталу банку?

4. За якими вкладами Фонд гарантування вкладів фізичних осіб не відшкодовує гарантованої суми за вкладами?

5. Які джерела формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?

Рекомендована література [3, 7, 9, 12].

Практичне заняття № 12 **Тема «БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності та видів банківського нагляду, особливостей його здійснення на практиці.

Основні терміни та поняття

Банківський нагляд, професійне судження, оцінка перспектив, фокус уваги, вступний нагляд, безвиїзний (документарний, попередній, дистанційний) нагляд, виїзний (інспекційний) нагляд, поточний моніторинг фінансового стану банку та показників банківської групи, камеральна перевірка банку, інспекційна перевірка банку, планові та позапланові інспекційні перевірки, інспекційна група, заходи впливу за порушення банками вимог банківського законодавства.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.

2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.

3. Виконання тестових завдань.

4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.

5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Сутність та функції банківського нагляду.

2. Безвиїзний банківський нагляд

3. Планування та порядок проведення інспекційних перевірок.
4. Застосування заходів впливу за порушення банками вимог банківського законодавства.

Тестові завдання

1. *Ліквідністю фінансового активу називають:*

- а) відрізок часу до кінцевого платежу чи остаточного погашення цінних паперів;
- б) можливість швидкого перетворення активів у готівку без значних втрат;
- в) невизначеність, пов'язану з розміром і часом отримання доходу за цим активом;
- г) розмір витрат обігу або сукупність витрат інвестування у певний фінансовий актив та перетворення його на готівку.

2. *У банк 17 листопада 2021 р. звернувся клієнт з проханням відкрити депозитний рахунок терміном до 24 лютого 2022 р. на суму 55 тис. грн під 4,5 % річних. За умовами вкладу відсотки нараховуються щомісячно.*

При розрахунку візьміть до уваги умови оподаткування депозитів в Україні. Чистий дохід вкладника за умови нарахування простих відсотків складе:

а) 664,52 грн;	б) 545,86 грн;
в) 534,94 грн;	г) 678,08 грн.

3. *До банківських пасивів не належать:*

а) строкові депозити;	б) позики одержані від НБУ;
в) позики надані фізичним особам;	г) позики одержані від інших банків.

4. *Залучені кошти банку - це:*

- а) кошти, які банк залучає на депозити;
- б) кошти, які банк залучає шляхом випуску облігацій;
- в) кошти, які банк залучає шляхом випуску акцій, і розміщує серед акціонерів банку;
- г) кошти, які банк залучає на ринку міжбанківського кредитування.

5. *В структурі активів банківських установ найбільшу частку становить:*

- а) готівка та прирівняні до неї високоліквідні активи;
- б) інвестиції в цінні папери;
- в) кредитний портфель;
- г) основні засоби.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке банківський нагляд та які його функції?
2. Дайте характеристику основних положень Базельських угод.
3. Що таке безвиїзний нагляд та які його основні завдання?
4. Назвіть і охарактеризуйте дистанційні рейтингові системи розвинутих країн.
5. Дайте характеристику інструментарію систем раннього реагування.
6. Що є об'єктами інспекційних перевірок, здійснюваних Національним банком України?

7. Розкрийте порядок проведення планових комплексних інспекційних перевірок банків.

8. Розкрийте зміст і послідовність етапів виїзної інспекційної перевірки.

9. Якими є права та обов'язки інспекторів Національного банку під час проведення перевірок?

10. Розкрийте зміст і порядок застосування Національним банком України заходів впливу до банків.

Рекомендована література [1, 7, 9, 11].

Практичне заняття № 13 **Тема «БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності та видів банківського нагляду, особливостей його здійснення на практиці.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Обговорення рейтингу стійкості комерційних банків України.
3. Заслуховування доповіді на тему «Управління проблемними та неплатоспроможними банками».
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Рекомендована література [5, 9, 11].

Практичне заняття № 14 **Тема «ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК – БАНКІР І ФІНАНСОВИЙ АГЕНТ УРЯДУ»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння функцій і повноважень НБУ як фінансового агента уряду, його ролі в обслуговуванні внутрішнього боргу.

Основні терміни та поняття

Державний борг, сума основного боргу (принципал), процентні платежі за державним боргом, капітальний державний борг, поточний державний борг, чистий державний борг, активний державний борг, пасивний державний борг, прямий державний борг, умовний державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, управління державним боргом, обслуговування державного боргу, внутрішні державні запозичення, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), облігації зовнішньої державної позики (ОЗДП), облігації внутрішньої місцевої позики (ОВМП), казначейські зобов'язання

України, цільові облігації внутрішніх державних позик України, валовий зовнішній борг, погашення державного боргу, Єдиний казначейський рахунок.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Нормативно-правове регулювання функцій і повноважень НБУ як фінансового агента уряду.
2. Обслуговування внутрішнього боргу.

Тестові завдання

1. У чому полягає рефінансування державного боргу:
 - а) зміні умов позичання, пов'язаних із термінами погашення заборгованості;
 - б) сплаті боргу за рахунок золотовалютних резервів;
 - в) погашенні попередньої державної заборгованості шляхом випуску нових позик.
2. Комплекс заходів держави з погашення позик, виплати відсотків за ними, уточнення і змін умов погашення випущених позик - це...
 - а) рефінансування;
 - б) управління державним боргом;
 - в) обслуговування державного боргу;
 - г) конверсія.
3. Будучи ким держава за рахунок коштів бюджету надає на платній основі за умови обов'язкового повернення кредити юридичним і фізичним особам?
 - а) гарантом;
 - б) позичальником;
 - в) кредитором;
 - г) інвестором.
4. Джерелами погашення державного боргу можуть бути:
 - а) грошова емісія;
 - б) зменшення видатків;
 - в) зниження рівня оподаткування
5. Державний борг залежно від розміщення розрізняють:
 - а) місцевий і державний;
 - б) поточний і внутрішній;
 - в) зовнішній і внутрішній;
 - г) капітальний і зовнішній

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Назвіть основні види взаємодії центрального банку і органів державної влади.

2. Що означає підзвітність Національного банку Президенту та Верховній Раді України?
3. У чому полягає сутність кредитних відносин НБУ та уряду?
4. У чому проявляється незалежність і економічна самостійність НБУ?
5. Сутність і мета управління державним боргом.
6. Види державних цінних паперів та повноваження НБУ щодо їх розміщення і обслуговування.
7. Які функції і повноваження має НБУ в сфері обслуговування внутрішнього боргу?

Рекомендована література [1, 2, 13].

Практичне заняття № 15 **Тема «ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК – БАНКІР І ФІНАНСОВИЙ АГЕНТ УРЯДУ»**

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння функцій і повноважень НБУ як фінансового агента уряду.

Основні терміни та поняття

Державний борг, сума основного боргу (принципал), процентні платежі за державним боргом, капітальний державний борг, поточний державний борг, чистий державний борг, активний державний борг, пасивний державний борг, прямий державний борг, умовний державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, управління державним боргом, обслуговування державного боргу, внутрішні державні запозичення, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), облігації зовнішньої державної позики (ОЗДП), облігації внутрішньої місцевої позики (ОВМП), казначейські зобов'язання України, цільові облігації внутрішніх державних позик України, валовий зовнішній борг, погашення державного боргу, Єдиний казначейський рахунок.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Обслуговування зовнішнього боргу.
2. Порядок здійснення платежів з погашення та обслуговування державного боргу.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які функції і повноваження має НБУ в сфері обслуговування зовнішнього боргу?
2. Порядок здійснення платежів з обслуговування державного боргу.
3. Сутність казначейського обслуговування платежів за борговими зобов'язаннями держави.

Рекомендована література [1, 2, 13].

Практичне заняття № 16
Тема «ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І
КОНТРОЛЬ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності валютної політики та валютного регулювання.

Основні терміни та поняття

Валютно-курсова політика, регулятивні заходи валютної політики, адміністративні важелі, валютний контроль, валютне регулювання, дисконтна валютна політика, девізна політика, девальвація, ревальвація, валютна інтервенція, валютні обмеження, валютна блокада.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.
3. Виконання тестових завдань.
4. Проведення дебатів на тему: «Чи обґрунтованими є валютні обмеження під час воєнного стану?».
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Суть і значення валютної політики.
2. Завдання та повноваження центрального банку у сфері валютного регулювання та валютного контролю.

Тестові завдання

1. *Обсяг зобов'язань банку за проданою валютою перевищує обсяг вимог – це:*
 - а) закрыта валютна позиція;
 - б) коротка валютна позиція;
 - в) довга валютна позиція;
 - г) правильної відповіді немає.

2. Ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої держави, це:

- а) крос-курс;
- б) валютний курс;
- в) валютна позиція;
- г) фіксинг;

3. Встановлення співвідношення між двома валютами, що визначається на підставі курсів цих валют щодо третьої, це:

- а) фіксинг;
- б) крос-курс;
- в) валютна позиція;
- г) котирування валют.

4. Ситуація, за якої сума активів та позабалансових вимог збігається із сумою балансових та позабалансових зобов'язань у кожній іноземній валюті, характеризує:

- а) відкрити валютну позицію;
- б) закрити валютну позицію;
- в) відкрити довгу валютну позицію;
- г) правильної відповіді немає;

5. Співвідношення між вимогами в іноземній валюті та зобов'язаннями в іноземній валюті учасника валютного ринку, це:

- а) крос-курс;
- б) котирування валют;
- в) валютна позиція;
- г) номінальний валютний курс;

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які функції виконує центральний банк у сфері валютної політики?
2. Що таке валютне регулювання та яка його основна мета?
3. Якими є основні завдання валютного регулювання та контролю?
4. Проаналізуйте повноваження НБУ у сфері валютного регулювання.
5. Дайте характеристику основних методів валютного регулювання.
6. Проаналізуйте основні функції НБУ у сфері валютного контролю.

Рекомендована література [2, 5, 10].

Практичне заняття № 17

Тема «ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І КОНТРОЛЬ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності валютної політики та валютного регулювання.

Основні терміни та поняття

Валютний курс, офіційний валютний курс, фіксований валютний курс, плаваючий валютний курс, вільне плавання, обмежене плавання, валютний коридор, кероване плавання, золотовалютні резерви, управління золотовалютними резервами, платіжний баланс.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів.

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування та експрес-опитування.

3. Виконання тестових завдань.
4. Проведення дискусію щодо впливу валютного курсу на імпортерів та експортерів.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Валютне курсоутворення.
2. Діяльність центрального банку з управління золотовалютними резервами.
3. Економічний зміст і значення платіжного балансу в механізмі валютного регулювання.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Проаналізуйте основні режими валютних курсів.
2. З яких елементів складаються офіційні резерви країни? Дайте їм характеристику.
3. Дайте характеристику джерел формування золотовалютних резервів.
4. Що таке платіжний баланс країни та яке його значення?

Рекомендована література [2, 5, 10].

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ІНДЗ – вид самостійної індивідуальної роботи студента науково-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

За весь період вивчення дисципліни кожен студент виконує тільки одне ІНДЗ з переліку запропонованих (за номером по списку в журналі) та представляє його у формі презентації (5-10 слайдів) на практичних заняттях.

Мета індивідуального науково-дослідного завдання – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст індивідуального науково-дослідного завдання – це завершена науково-дослідна робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, отриманих у процесі лекційних та семінарських занять, а також самостійного опрацювання матеріалу.

Перелік індивідуальних науково-дослідних завдань

1. На основі даних офіційних сайтів Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб визначте:

- Обсяг коштів, які були відшкодовані фізичним особам в 2008–2009 рр. Яким було навантаження на ФГВФО?
- Яка частка депозитів в кожному з банків була повернута вкладникам?
- Яким був відсоток повернутих вкладів до загальної суми вкладів в кожному банку?

2. На основі даних офіційних сайтів Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб визначте:

- Обсяг коштів, які були відшкодовані фізичним особам в 2010-2014 рр. Яким було навантаження на ФГВФО?
- Яка частка депозитів в кожному з банків була повернута вкладникам?
- Яким був відсоток повернутих вкладів до загальної суми вкладів в кожному банку?

3. На основі даних офіційних сайтів Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб визначте:

- Обсяг коштів, які були відшкодовані фізичним особам в 2015-2020 рр. Яким було навантаження на ФГВФО?
- Яка частка депозитів в кожному з банків була повернута вкладникам?
- Яким був відсоток повернутих вкладів до загальної суми вкладів в кожному банку?

4. Визначте причини банкрутства банків та класифікуйте їх за різними критеріями.

- Проаналізуйте причини банкрутства банків в Україні з 2008 р.
- Чи були серед банків-банкрутів банки з іноземним капіталом?
- Що відбулося з власним капіталом банків-банкрутів?
- Чи можна було передбачити банкрутства цих банків? Відповіді обґрунтуйте.

5. Проаналізуйте контроль і нагляд НБУ за діяльністю небанківських фінансово-кредитних установ.

6. Проаналізуйте динаміку процентних ставок за депозитами в Україні упродовж 2018-2022 рр. Зазначте причини та наслідки суттєвого зниження ставок.

7. Проаналізуйте динаміку процентних ставок за кредитами в Україні упродовж 2018-2020 рр. Зазначте причини та наслідки виявлених змін.

8. Системно важливі банки в Україні.

- Проаналізуйте критерії віднесення банків до системно важливих в Україні.
- Які банки в Україні відносять до системно важливих?
- Проаналізуйте особливості застосування економічних нормативів щодо системно важливих банків.
- Чи варто диференціювати значення економічних нормативів залежно від розміру банку з огляду на важливість збереження конкурентного середовища?

9. На основі даних НБУ <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> проаналізуйте станом на кінець кожного року (2016-2022 р.) такі показники:

- Кількість банків.
- З них: з іноземним капіталом.
- У т. ч. зі 100 % іноземним капіталом.

Розрахуйте абсолютні та відносні відхилення. Результати оформіть в таблиці Excel та зробіть відповідні висновки.

10. На основі даних сайту НБУ https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_by_Banks_2020-12-01.xlsx на прикладі обраного на ваш вибір системно важливого банку проаналізуйте виконання/невиконання усіх економічних нормативів банком станом на останню дату.

11. На основі даних НБУ <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> проаналізуйте станом на кінець кожного року (2016-2020 р.) такі показники:

- Обсяг і структуру активів.
- Обсяг і структуру пасивів.

Розрахуйте абсолютні та відносні відхилення. Результати оформіть в таблиці Ексел та зробіть відповідні висновки.

12. На основі даних НБУ <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> проаналізуйте станом на кінець кожного року (2016-2020 р.) такі показники:

- Рентабельність активів.
- Рентабельність капіталу.

Розрахуйте абсолютні та відносні відхилення. Результати оформіть в таблиці Ексел та зробіть відповідні висновки.

13. На основі даних НБУ https://bank.gov.ua/files/stat/FG_2020-11-01.xlsx визначте розподіл вкладів фізичних осіб серед банківських установ (10 банків з найбільшими вкладами).

- Побудуйте діаграму із зазначенням банків і частки вкладів.
- Визначте по кожному банку частку вкладів, які ФГВФО потенційно зможе повернути в разі банкрутства банку.

14. На основі даних НБУ https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2020-10-01.xlsx проаналізуйте динаміку кількості структурних підрозділів банків в Україні у 2008-2020 р.

- Визначте 10 банків з найбільшою кількістю відділень.
- Обґрунтуйте основні причини зменшення кількості структурних підрозділів банків в Україні упродовж останніх років.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Глущенко С. В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : НаУКМА, 2017. 64 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12413/Monetarna_polityka%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Дзюблюк О.В. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія. Тернопіль. : ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р. (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.nau.ua>.
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-2022-rik-ta-serednostrokovu-perspektivu>
5. Офіційний сайт НБУ URL: www.bank.gov.ua.
6. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: постанова Національного банку від 17 вересня 2015 року № 615. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
7. Положення про ліцензування банків : Постанова НБУ від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text>
8. Порядок розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням, затверджено рішенням Ради Національного банку України № 27-рд від 26.06.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr027500-19>
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.00 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
10. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
11. Про Національний банк України: Закон України 679-XIV від 02.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
12. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України 4452-VI від 17.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
13. Центральний банк і грошово-кредитна політика. підруч. / А.В. Сілакова, Г.І. Лановська, Н.І. Климаш, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2015. 224 с.
14. Інструкція з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 31.03.2017 № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0029500-17#n26>
15. Положення про критерії та порядок відбору банків, які можуть залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку України та здійснення операцій з ними: Постанова Правління Національного банку України від 28.09.2016 № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0389500-16#n10>
16. Концепція організації готівкового обігу в Україні. URL: [file:///C:/Users/matvi/Downloads/Cash management strategy pr 2016-08-08.pdf](file:///C:/Users/matvi/Downloads/Cash%20management%20strategy%20pr%202016-08-08.pdf)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
Практичне заняття № 1. Національний банк України	5
Практичне заняття № 2. Національний банк України	6
Практичне заняття № 3. Емісія грошей та регулювання готівкового грошового обігу	7
Практичне заняття № 4. Емісія грошей та регулювання готівкового грошового обігу	8
Практичне заняття № 5. Грошово-кредитна політика	10
Практичне заняття № 6. Грошово-кредитна політика	11
Практичне заняття № 7. Грошово-кредитна політика	12
Практичне заняття № 8. Регулювання ліквідності банківської системи	17
Практичне заняття № 9. Регулювання ліквідності банківської системи	15
Практичне заняття № 10. Регулювання діяльності банків	16
Практичне заняття № 11. Регулювання діяльності банків.....	18
Практичне заняття № 12. Банківський нагляд.....	21
Практичне заняття № 13. Банківський нагляд.....	23
Практичне заняття № 14. Центральний банк – банкір і фінансовий агент уряду.....	23
Практичне заняття № 15. Центральний банк – банкір і фінансовий агент уряду.....	25
Практичне заняття № 16. Валютна політика. Валютне регулювання і контроль.....	26
Практичне заняття № 17. Валютна політика. Валютне регулювання і контроль.....	27
ІНДЗ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	29
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	32

Навчально-методичне електронне видання

Матвійчук Наталія Миколаївна

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНА
ПОЛІТИКА**

*Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи*

Обсяг 1,52 обл.-вид. арк.

